

۲۱۰۷
۲۹/۴/۱۳۹۹

تاریخ هرودوت

اوتوپه: آغاز پادشاهی کمبوجیه دوم، مدیر و شگفتی‌های آن

برگردان و پژوهش

اسماعیل سنگاری، عرفانه خسروی، میلاد حبیبی
همراه با مقدمه، حواشی، توضیحات و ضمائم

فروردین ۱۳۹۹

تهران

شماره انتشار ۴۱۸۸

شماره مسلسل ۱۰۳۹۸

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	سنگاری، اسماعیل، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ هردوت؛ انوتربه: آغاز پادشاهی کمبوجیه دوم، مصر و شگفتی‌های آن = Hérodote, L'enquête, Livres I-IV / برگردان و پژوهش اسماعیل سنگاری، عرفانه خسروی، میلاد حیدری؛ اوپر استار آندره بارگه. تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۹. ۲۱۳ ص.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۴۱۸۸.
مشخصات ظاهری	انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۴۱۸۸.
فروست	۳-0034-978-964
شابک	۳-0034-978-964
وضعیت فهرست‌نویسی	فیب
موضوع	هرودوت، ۴۴۸۵-۴۴۲۵ ق.م.
موضوع	Herodotus :
موضوع	کمبوجیه هخامنشی، شاه ایران، - ۵۲۲ ق.م.
موضوع	Cambyses II, King of Persia, d.522 B.C :
موضوع	تاریخ باستان
موضوع	History, Ancient :
موضوع	ایران-- تاریخ
موضوع	Iran-- History :
شناسه افزوده	خسروی، عرفانه، ۱۳۵۹ -
شناسه افزوده	حیدری، میلاد، ۱۳۷۴ -
شناسه افزوده	بارگه، آندره، ویراستار
شناسه افزوده	Brague, And :
شناسه افزوده	دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات. University of Tehran. Press
رده‌بندی کنگره	DSR ۱۳۹۹
رده‌بندی دیویی	۹۵۰.۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۳۱۴۰۹

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در اینترنت، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق ناشر محفوظ است.
(این کتاب با کاغذ حمایتی به چاپ رسیده است.)

عنوان: تاریخ هردوت؛ انوتربه: آغاز پادشاهی کمبوجیه دوم، مصر و شگفتی‌های آن
برگردان و پژوهش: دکتر اسماعیل سنگاری- عرفانه خسروی- میلاد حیدری
ویرایش ادبی: علیرضا استواری
نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مترجمان است»

بها: ۴۱۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press @ ut. ac. ir - تارنما: http://press.ut.ac.ir

پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	مقدمه
.....	سیاس و قدردانی
.....	هرودوت و سرزمین های بیگانه
.....	لودیایان، نخستین شرمندای سرزمین بیگانه در تواریخ
.....	قوم نگاری و توسعه شاهنشاهی هخامنشی
.....	قوم نگاری و مخاطبان یونانی هرودوت
.....	هرودوت و مدل مردم شناسی
.....	یونانیان و غیر یونانیان
.....	برای مطالعه بیشتر
.....	کتاب دوم: ائوتوپه
.....	مصر؛ بند ۱
.....	آزمایش پسامتیخوس؛ بندهای ۲-۳
.....	گاهنامه مصریان؛ بند ۴
.....	وصف مصر؛ بندهای ۵-۱۸
.....	طغیان نیل؛ بندهای ۱۹-۲۷
.....	جریان ها و سرچشمه های نیل؛ بندهای ۲۸-۳۱
.....	لشکرکشی ناسامون ها؛ بندهای ۳۲-۳۴
.....	آداب و رسوم مصریان؛ بندهای ۳۵-۳۶
.....	دین؛ بند ۳۷
.....	قربانی کردن؛ بندهای ۳۸-۴۲
.....	هراکلس؛ بندهای ۴۳-۴۸

۳۸	خاستگاه ایزدان یونانی؛ بندهای ۴۹-۵۳
۳۹	خاستگاه هاتف دودون؛ بندهای ۵۴-۵۷
۴۰	جشن‌ها؛ بندهای ۵۸-۶۴
۴۲	حیوانات مقدس؛ بند ۶۵
۴۳	گره؛ بندهای ۶۶-۶۷
۴۳	کروکودیل؛ بندهای ۶۸-۷۰
۴۴	اسب آبی؛ بندهای ۷۱-۷۲
۴۵	ققنوس؛ بند ۷۳
۴۵	مارها؛ بندهای ۷۴-۷۵
۴۶	لک‌لک؛ بند ۷۶
۴۶	عادات و اخلاقیات مصر؛ بندهای ۷۷-۸۴
۴۸	مراسم و آیین تدفین؛ بندهای ۸۵-۹۰
۴۹	پرستش؛ بند ۹۱
۵۰	نیلوفر آبی و پایروس؛ بند ۹۲
۵۰	ماهی‌ها؛ بند ۹۳
۵۱	کی‌کی؛ بند ۹۴
۵۱	پشه‌ها؛ بند ۹۵
۵۱	قایق‌ها؛ بندهای ۹۶-۹۸
۵۲	تاریخ مصر؛ بندهای ۹۹-۱۸۲
۵۲	مین؛ بند ۹۹
۵۳	نیتوکریس؛ بند ۱۰۰
۵۳	موثریس؛ بند ۱۰۱
۵۴	سسوستریس؛ بندهای ۱۰۲-۱۱۰
۵۶	فیروس؛ بند ۱۱۱
۵۷	پروتئوس؛ بند ۱۱۲
۵۷	روایت واقعی در باب هلن؛ بندهای ۱۱۳-۱۲۰
۶۰	رامپسی‌نیتوس؛ بندهای ۱۲۱-۱۲۳
۶۱	حکایت دزدان؛ بند ۱۲۱
۶۳	بنای هرم بزرگ توسط خنوپس؛ بندهای ۱۲۴-۱۲۶

۶۵	خفرن؛ بندهای ۱۲۷-۱۲۸
۶۵	موکرینوس؛ بندهای ۱۲۹-۱۳۵
۶۸	آسوخیس؛ بند ۱۳۶
۶۸	آنوسیس و ساباکوس؛ بندهای ۱۳۷-۱۴۰
۶۹	سیتون؛ بند ۱۴۱
۷۰	رساله گاهشماری؛ بندهای ۱۴۲-۱۴۷
۷۲	نظام دوازده پادشاهی؛ بند ۱۴۷
۷۲	بنای هزارتو؛ بند ۱۴۸
۷۳	دریاچه موئریس؛ بند ۱۴۹-۱۵۰
۷۴	پسماتیخوس؛ بندهای ۱۵۱-۱۵۴
۷۵	هاتف بوتو؛ بند ۱۵۵
۷۶	جزیره خمیس؛ بندهای ۱۵۶-۱۵۷
۷۶	نکوس؛ بندهای ۱۵۸-۱۵۹
۷۷	پسامیس؛ بند ۱۶۰
۷۸	آپریس؛ بند ۱۶۱
۷۸	شورش آماسیس؛ بندهای ۱۶۲-۱۶۳
۷۹	نظام اجتماعی مصر؛ بندهای ۱۶۴-۱۷۱
۸۱	فرمانروایی آماسیس؛ بندهای ۱۷۱-۱۸۲
۸۴	پی‌نوشت‌ها
۱۱۲	گذار از مصر هرودوتی در سده پنجم به مصر دیودوری در سده نخست پیش از میلاد
۱۱۳	دیودور و دستاورد کتاب نخست
۱۱۴	اسطوره آفرینش کیهان و انسان در کتاب نخست دیودور
۱۱۶	تاریخ و اساطیر مصر در نوشته‌های دیودور
۱۲۲	منابع دیودور برای نگارش کتاب اول: تاریخ مصر
۱۲۳	پی‌نوشت‌ها
۱۲۵	ضمائم
۱۸۹	نمایه اشخاص، اقوام، مکان‌ها و خدایان

مقدمه

اِئوتِریه هِروِدوت هالیکارناسی: منابع و مآخذ پژوهش و ترجمه

مصریان آیین مدارترین اقوام (جهان) به شمار می‌روند
(هرودوت، ۲، ۳۷).

کتاب دوم تواریخ هِروِدوت، پس از گذشت شش سال از انتشار پاره نخست آن (کلیو)، سرانجام به زیور طبع آراسته شد. در کتاب دوم تواریخ، اِئوتِریه، طرحی نو در انداختیم و بی‌گمان، آنچه در محتوای اثر خواهید یافت، تئیراتی بنیادین را نسبت به کتاب نخست، کلیو، پیش روی خواننده گرامی می‌نهد. بی‌شک، ژرفنای محال می‌ماند. برگردان پاره نخست اثر (بغ‌دخت تاریخ: کلیو) با برگردان پاره دوم (بغ‌دخت موسیقی: اِئوتِریه) که بلندترین چهارده سال خورشیدی را در بر گرفته (۱۳۹۷-۱۳۸۳ ش.)، تجاربی بس گرانبها را در نوع خود، ما به مقرئه ترجمه انتقادی، تفسیر و درک ما از متون کهن بنیادین دنیای باستان در پی داشته است. نخست آنکه، الیان دراز، فرصت مغتنم حضور در طبقه سوم کتابخانه مؤسسه شرق‌شناسی و مدیریتانه باستان در دانشگاه لومیه لیون دو - که تقریباً مهم‌ترین آثار کهن یونان و روم باستان در آن آمده- و ساعت‌های پیاپی ترویج آثار کهن بنیادین این کتابخانه پربرکت - که اغلب آثار چاپ‌شده ناشرانی نظیر «Les Belles Lettres» و «Loeb Classical Library» و دیگر ناشران معتبر متون کهن بنیادین را به غنیمت، در زرادخانه تاریخی خویش گرد آورده- را نمی‌توان در درک متفاوت ما از تفسیر، ترجمه و تأویل متون باستانی بی‌تأثیر دانست. دست‌گیر، فرصت تدریس در کرسی تاریخ سرزمین‌های باستانی در دانشگاه اصفهان و بحث و تبادل نظر با دانشجویانی که مشتاقانه، پرسش‌هایی اندیشه‌مدارانه را گاه در خلال تدریس دروس هخامنشی‌شناسی، ساسانی‌شناسی، یونانی و رومی و نقد متون باستانی مطرح می‌کردند، نیز در این تغییر رویکرد، نقشی ژرف داشته است. سده‌یگر، این اثر با همکاری سده‌نفره به انجام رسیده است و با دقتی وصف‌ناپذیر، همه جوانب ترجمه، ارزش و تصحیح یک اثر کهن و بنیادین در آن لحاظ شده است.

در اثر پیش روی، بغ‌دخت موسیقی (اِئوتِریه/Euterpe)، ضبط نام‌های خاص اشخاص، اقوام، ایزدان و مکان‌های جغرافیایی، به کل متفاوت با پاره نخست است و امیدواریم در بازنشر پاره نخست (کلیو/Clio) در آینده‌ای نزدیک نیز بتوانیم نظر موافق ناشر را در تغییر ضبط اسامی آن مکتوب، به کف آوریم. بی‌گمان، برگردان ما از هفت کتاب باقی‌مانده تواریخ، بر پایه این اثر پیش روی صورت خواهد گرفت. متن پایه ما در این برگردان، اثر زیر بوده است:

- Hérodote, *Enquête d'Hérodote*, (1964): traduit par A. Barguet, introduction, notes préliminaires, tableau chronologique, poids et mesures sommaire, Bibliothèque de la Pléiade, Edition Gallimard, Paris.

همچنین با توجه به اختلافات میان برگردان این اثر و دیگر برگردان‌های به زبان‌های فرانسه و انگلیسی، کوشیدیم تا در حد امکان، موارد اختلاف این ترجمه‌ها را در پی‌نوشت متذکر شویم. متن‌هایی که برای مقابله و مقایسه از آنها بهره جستیم، عبارت‌اند از:

ترجمه‌های فرانسه:

- Hérodote, *Histoires*, (1937): livre II (Euterpe), texte établie et traduit par Ph.-E. Legrand, Collection des Universités de France, Société d'édition Les Belles Lettres, Paris.

- Hérodote, *Histoire d'Hérodote*, (1894): traduit par Larcher, Librairie de la Bibliothèque Nationale, Paris.

ترجمه‌های انگلیسی:

- Herodotus and Thucydides, (1952): *The History of Herodotus*, trans. by G. Rawlinson and *The History of the Peloponnesian War*, trans. by R. Crawley, Encyclopaedia Britannica, William Benton Publisher, USA.

- Herodotus, (1972): *The Histories*, trans. by Aubrey de Seincourt, revised, with an introduction and notes by A.R. Burn, Penguin Books, USA.

ترجمه‌های دوزبانه یونانی / انگلیسی و یونانی / فرانسه:

- Herodotus, (1975): *Histories*, trans. by A.D. Godley, vol.2, Loeb Classical Library, Harvard University Press, London.

- Hérodote, *Histoires*, (1937): livre II (Euterpe), texte établie et traduit par Ph.-E. Legrand, Collection des Universités de France, Société d'édition Les Belles Lettres, Paris.

با توجه به اهمیت تاریخ مصر باستان و ارتباط تنگاتنگ پیچیده آن با تاریخ دنیای هخامنشی در سده‌های ششم تا چهارم پیش از میلاد، مقاله فاخر و ارزشمند پروفسور تیم رود، استاد دانشگاه آکسفورد و سرپرست پروژه متون کهن یونان و روم باستان، با عنوان «هرودوت: سرزمین‌های بیگانه» ترجمه شد و در اثر پیش رو، در اختیار خوانندگان قرار گرفت.

در بخش ضمایم این میراث هرودوتی و در پی‌نوشت‌ها، از آنجا که اشخاص، جای‌ها و اصطلاحاتی یاد شده که بسیاری از آنها برای خواننده فارسی‌زبان ناآشناست، افزون‌بر ترجمه پی‌نوشت‌های مترجم فرانسوی، بارگه، تعلیقات بسیاری نیز بر آن افزودیم. شماره پی‌نوشت‌هایی که در میان دو بندک قرار دارد، از آن مترجم فرانسوی و انگلیسی و بقیه، از آن پژوهشگران فارسی اثر است. تفاوتی آشکار با پاره نخست به‌ویژه در این ضمیمه رخ می‌نماید، آنجا که مبنای ما برای ضبط نام‌های خاص، نه ترجمه‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و...، بلکه ضبط یونانی و ضبط نام‌های یونانی در نسخه‌های برجای‌مانده از

هرودوت هالیکارناسی است. بدین‌سان، مخاطبان خاص ما، متخصصان دنیای باستان، با مراجعه به این اثر، دیگر معضلی برای ضبط صحیح یک نام خاص باستانی نخواهند داشت. دربارهٔ ضبط‌های یونانی نیز باید یادآور شویم که به‌دلیل اختلاف و گاه تناقض آرا در تلفظ حروف الفبای یونانی، به‌ویژه، واژه‌های مرکب آن، و نیز به‌دلیل اینکه گاه معادل این حروف در زبان فارسی موجود نیست، یا به شیوه‌های دیگر تلفظ می‌شود، سعی کردیم نزدیک‌ترین نوع تلفظ صحیح از واژه‌های یونانی را به زبان فارسی برگزینیم. اغلب معادل‌های یونانی که در پی‌نوشت‌ها آمده است، دقیقاً براساس متن یونانی هرودوت (Herodotus, Loeb Classical Library, 1975) انتخاب شده است، اما از آنجا که ویژگی‌های ساختاری و دستوری زبان یونانی باستان سبب می‌شود هر واژه با توجه به نقشش در جمله، پایانه‌ای متفاوت بپذیرد، بر آن شدیم تا پایانهٔ مدخل را نیز در صورت لزوم، پس از خط فاصله (-) آوریم. البته در خصوص برخی ضبط‌ها از آنجا که صورت مصطلح در فارسی رواج بسیاری دارد، برای جلوگیری از آشفتگی خواننده از همان صورت استفاده کردیم، البته در پی‌نوشت‌ها، تلفظ دقیق‌تر آن آمده است. در نگارش حواشی و تعلیقات، از آثار تخصصی رومی، نیز بهره گرفتیم:

- ایونس، ورونیکا (۱۳۷۵). *اساطیر مصر*، ترجمهٔ باجلان فرخی، تهران: اساطیر.

- بدیع، امیرمهدی (۱۳۶۴). *یونانیان و بربریت*، ترجمهٔ دیگر تاریخ، ترجمهٔ احمد آرام، چ ۲، تهران: پرواز.

- بدیع، امیرمهدی (۱۳۸۶). *یونانیان و بربریت*، ترجمهٔ دیگر تاریخ، فهرست و پیوست‌ها، ترجمهٔ مرتضی ناقب‌فر، تهران: توس.

- بروسیوس، ماریا (۱۳۸۳). *زنان هخامنشی*، ترجمهٔ هایدن مشایخ، چ ۲، تهران: هرمس.

- برن، لوسیلا؛ و دیگران (۱۳۹۶). *جهان اسطوره‌ها*، چ ۱ و ۲، ترجمهٔ عباس مخبر، چ ۵، تهران: مرکز.

- بریان، پی‌یر (۱۳۸۱). *امپراتوری هخامنشی از کوروش تا اسکندر*، ترجمهٔ ناهید فروغان، تهران: فرزانه‌روز و قطر.

- بین‌سنت، جان (۱۳۸۷). *اساطیر یونان*، ترجمهٔ باجلان فرخی، چ سوم، تهران: اساطیر.

- رز، اچ، جی (۱۳۷۲). *تاریخ ادبیات یونان*، ترجمهٔ ابراهیم یونسی، چ دوم، تهران: امیرکبیر.

- ژیران، فلیکس (۱۳۹۴). *اساطیر یونان*، ترجمهٔ ابوالقاسم اسماعیل‌پور، تهران: مکتوب.

- فاطمی، سعید (۱۳۷۵). *مبانی فلسفی اساطیر یونان و روم (زنوس و خانوادهٔ المپ)*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

- کات، یان (۱۳۷۷). *تفسیری بر تراژدی‌های یونان باستان (تناول خدایان)*، ترجمهٔ داود دانشور و منصور ابراهیمی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی.

- گرانت، مایکل؛ هیزل، جان (۱۳۹۰). *فرهنگ اساطیر کلاسیک (یونان و روم)*، ترجمهٔ رضا رضایی، چ دوم، تهران: ماهی.